

УДК 323.2

Сокоринський В. О.

**ПРАКТИКИ КОМЕМОРАЦІЇ
ТА ФОРМУВАННЯ
МЕМОРІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ
В КОНТЕКСТІ ВІЙН ІДЕНТИЧНОСТІ
В КРАЇНАХ СХІДНОЇ ЄВРОПИ**

Шістнадцять років тому в 2002 р. історик Святослав Каспе в статті «Імперія під ударом. Кінець дебатів про політику і культуру», перебуваючи під враженням подій 11 вересня, написав, що Світ, який в нинішньому стані легітимізує себе як універсальний, хоча і неоднорідний «простір без кордонів», вперше зіткнувся з «внутрішнім партизаном», який прагне свободи і тероризує «напівфантастичними погрозами».

Автор, слідуючи логіці С. Хантінгтона, передрік «кінець дебатів про політику і культуру, і початок боїв – оскільки і політика, і культура, знову підключені до сфери абсолютних цінностей і через них тісно пов'язані, будуть тепер полем бою» [4].

Все це, означає зростання «культурних війн», введення «жорсткої процедури

ідентифікації» своїх» і «чужих» (для визначення межі дії політкоректності); проведення «політики скорочення плюралізму, релятивізму і терміпості», «прагнення увігнати в рамки стандартів», «радикальне урізання маргінальних, автономних від центрального ціннісного комплексу культурних просторів, в яких було можливо комфортне існування в режимі «ні нашим, ні вашим».

Здійснення передбаченого не змусило чекати. За останні півтора десятка років проекти просторової реструктуризації все активніше стрясають світову архітектуру, спираючись на меморіальну індустрію.

Східноєвропейський цивілізаційний Лімітроф виявився в епіцентрі перетворень як найбільш постраждалий від систем зовнішнього управління.

У підсумку, ряд східноєвропейських країн, рухомі тінями власного «Великого минулого», не лише критикують «універсальну культуру» але й бавляться популістською політикою побудови «нового регіонального централізму».

Популістські провокації, по-дитячому збудований шантаж, апеляції до статусу «жертви історії» лежать в основі «меморіальної політики» Східноєвропейських держав, що активно застосовують новітні практики комеморації.

Сьогодні це питання є квінтесенцією кризовості відносин, які складаються між державами Східної Європи.

1. Комеморація – це пам'ять виокремленого покоління, яка виникає в умовах співіснування виокремленого покоління та має об'єднати суспільство;

2. У вузькому сенсі слова, комеморація – це увічнення пам'яті про події: спорудження пам'ятників, організація музеїв, визначення знаменних дат, свята, масові заходи і багато іншого. Це можуть бути і різні артефакти, і ідеї, і тексти – все те, що позиціонується як меморіальна діяльність [3, с. 82];

3. У широкому сенсі, комеморація – це все те, що пов'язує людину з її минулим;

4. Колективна ідентичність – це соціальнопсихологічний феномен, який відносить людину в рамках існуючого суспільства за шкалою «свій – чужий»;

5. За словами Гусевої І. І.: «Формування колективної ідентичності – складний процес, але одним з найважливіших компонентів є

уявлення про спільне минуле, загальна пам'ять» [2, с. 78].

6. Комеморація – спирається на домінуючу та усталений соціально-культурний фундамент пам'яті суспільства.

7. Коли вгасає домінуюча комеморація – цей період охарактеризовується «колективною амнезією» під час якої, суспільство може знаходитися на переломному моменті існуванні;

8. В суспільстві може існувати декілька комемораційних наративів: а) Договірна комеморація – вбудовування в модель історії усіх значущих моментів з різних історичних подій, які мають вкрай полярні оцінки в суспільстві; б) Символічний конфлікт – протистояння декілька комеморативних практик, практики «Гегемонії» – домінуючого наративу в суспільстві;

9. «Контр-пам'ять» – це альтернативна «пам'ять» історії в рамках існуючого суспільства.

За останні десятиліття, як вказує А. Ассман, склалися дві характеристики меморіальної політичної практики: 1) переважання негативних подій в порівнянні з позитивними; 2) переважання пам'яті про жертви в порівнянні з пам'яттю про злочинців.

При цьому, віктимізація в процесі створення «місць пам'яті» і «культури пам'яті» виявилася не стільки ознакою кризи колективного розвитку, скільки маніпулятивним способом залучення уваги шляхом домагання на роль жертви з метою отримання привілеїв, економічних переваг і політичного впливу.

Віктимізація пам'яті і статус жертви перетворює вигодонабувача (міноритарні групи, народи, що самовизначаються) в «залежного», де пам'ять служить наркотиком, що підсилює залежність, посилюючи ідентифікаційний розкол, що тягне негативні політичні наслідки.

Проти маніпулювання статусами «жертв» і проти меморіальної політичної індустрії було направлено «Заклик з Блуа» 2008 р., коли П'єр Нора – глава асоціації за «Свободу історії» і дванадцять його прихильників, закликали до створення руху «За Свободу історії» проти цензури та меморіальних законів.

У своєму зверненні П. Нора висловив стурбованість «небезпекою ретроспективної

моралізації історії та встановленням цензури над інтелектуальною сферою... Історія не повинна бути рабою сучасності і оформлятися під диктовку версій пам'яті, що протистоять одна одній. У вільній державі політичній владі не належить право визначати, що є історичною істиною і обмежувати свободу історика під загрозою юридичних санкцій... У демократичній державі свобода історії – свобода всіх» [1, с. 154].

Незважаючи на заклик інтелігенції, популістські уряди продовжують розвивати та втілювати практики комеморації, які стають формою введення «війн ідентичностей», формою мобілізації населення, в умовах відсутності власної реальної політичної ідеології.

Список використаних джерел :

1. Ассман А. Новое недовольство мемориальной культурой ; пер. с нем. Б. Хлебников. Москва : Новое литературное обозрение. 2016. 232 с.
2. Гусева И. Стратегии исторического исследования: философско-эпистемологический анализ. Саратов.: СГСЭУ, 2006. 110 с.
3. Мегилл А. История и память: за и против. *Философия и общество*. 2005. №2 (39). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/istoriya-i-pamyat-za-i-protiv> (дата звернення 12.04.2019).
4. Каспэ С. Империя под ударом. Конец дебатов о политике и культуре. *Неприкосновенный запас*. 2002. №5 (25). URL:<http://magazines.russ.ru/nz/2002/5/kasp.html> (дата звернення 12.04.2019)

*Рекомендовано до друку –
к. політ. н., доцентом Ю. В. Узун.*